

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО
СЕВЕРОИЗТОЧНО ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ
ТП Държавно горско стопанство ЦОНЕВО

Адрес: с. Цонево, ПК 9261, ул. Христо Трендафилов № 54, тел. 0517/27 232;
e-mail: dgs.conevo@dpshumen.bg; <http://dgsconevo.sidp.bg/>

АНАЛИЗ

За потенциалните възможности за добив на недървесни горски продукти
през 2023 г. на територията на ТП ДГС Цонево.

1. Потенциални възможности.

Общата площ на ТП ДГС „Цонево” е 23400.2 ха. Залесената площ е 22752.4 ха или 97.3% от общата му площ. Участието на насажденията с естествен произход е 88.6 % от площта на горите на стопанството, което е показател за относително съхранени естествени съобщества.

Най - разпространените лечебни растения в ТП ДГС " Цонево " се явяват основните дървесни видове, като: цер, благун, зимен дъб, габър, източен бук, и келяв габър. Церът се среща повсеместно в региона, в чисти или смесени с други дървесни видове или габър насаждения и заема 27.9 % от залесената площ на стопанството. Състоянието на насажденията е сравнително добро. С лечебна цел се използва кората от клонките или стъблата на по - младите дървета, не по - дебели от 10 см, обелени рано на пролет. Те съдържат дъбилни вещества, танини и други. Вторият по разпространение дървесен вид в стопанството по площ е блягуна 15.2 % от залесената площ, зимен дъб 11.1 %, габър - 9.5 % и келявия габър (8.6 %). Тяхната кора също има подобни на церовата кора свойства и също може да се използва във фармацевтиката.

В рамките на 9.1% участие от залесената площ на стопанството има източния бук. Кората на бука притежава следните свойства: антиацидно, антипиретично, антисептично, противокашлично, отхрачващо и одонталгично. Хомеопатични лекарства, приготвени от източен бук, се използват за лечение на епилепсия, главоболие, бяс и световъртеж, бъбречна недостатъчност и други бъбречни проблеми, страх от водата.

В състава на повечето дървесни насаждения влизат еднично или с по 1-2 десети други дървесни видове - сребролистна липа, бряст, клен и горскоплодни – брекиня, круша, скоруша, киселица и др. В естествено състояние сребролистната липа (*Tilia argentea*) се среща в по - големите комплекси на стопанството - 3.7% от залесената площ. Участва единично в състава на насажденията, но практически тези дървета не могат да се използват за добив на цвят. Съществуват създадени култури чисти и смесени с преобладаване на липа, които са много добър потенциал за събиране на липов цвят. **Леската** не се среща в компактни чисти насаждения, а само в състава на смесените гори. Така че този вид има голямо значение за използването му като лечебно растение. По подобен начин стоят нещата и с другите горскоплодни видове – **махалебка** (*Prunus mahaleb*), **брекиня** (*Sorbus torminalis*), **киселица** (*Malus sylvestris*), **джанка** (*Prunus cerasifera*) и **круша** (*Pirus communis*). В стопанството те се използват с ловностопанска цел.

От иглолистните дървесни видове, в района на стопанството на 4.5% от залесената площ е внесен изкуствено черен бор (*Pinus laricio*) и бял бор (*Pinus silvestris*) - 1.3%. Те са залесявани на по-бедни, така и на сравнително по - богати месторастения. Използваемите им части съдържат етерични масла, смоли, витамини и други полезни вещества. На по - сериозни ресурси от тях не може да се разчита, защото са извън ареала си и след определена възраст започват да съхнат. Тези култури ще бъдат заменени в бъдеще от местни видове дървесни видове - цер, благун, зимен дъб.

Създадените култури от **орех** (*Juglans regia*) са незначителни. Характерната миризма на листата на ореха се дължи на съдържащият се в тях юглон. Освен него, листата съдържат още аскорбинова киселина, флавоноиди, дъбилни вещества и други, а плодовете му – желязо, кобалт и витамини. Ресурсите им са незначителни.

Незначително разпространение в стопанството има бялата акация (*Robinia pseudoacacia*) заемаща – 1.5% от залесената площ на стопанството. Нейните цветове съдържат много полезни вещества, които могат да се използват както във фармацията, така и в народната медицина, но много по-голямо значение имат при пчеларството, за добив на висококачествен акациев мед. За да се увеличат и подобрят ресурсите от бялата акация е необходимо навреме да се изсичат зрелите акациев дървостои, за да не съхнат.

На отделни места в района на стопанството се среща смрадликата (*Cotynus coggigria*). Тя се развива под склопа на насажденията. Листата на смрадликата са особено ценни, защото съдържат до 25% дъбилни вещества, етерични масла, флавоноиди и др. състоянието на ресурсите е добро, макар че местообитанията са предимно бедни и по-каменливи, защото химичния състав на растението го предпазва от паша.

От храстовите видове доста разпространен е дрянът (*Cornus mas*), чийто плодове съдържат глюкозиди, плодови киселини, витамини и други вещества. Той се среща повсеместно, но плодоноси на по-откритите места, което фактически ограничава реалните ресурси от този лечебен вид. Успоредно с дряна е разпространен червеният глог (*Crataegus monogina*). Той също плодоноси предимно по периферията на гората, но е доста продуктивен и има значителни потенциални ресурси от цвят и плодове.

В по-равнинните части на ТП ДГС "Цонево", главно на голите площи и по краищата на горските комплекси са се развили гъсти храсталаци от шипка, глог и трънка. Районът е много благоприятен за развитието им. Цъфтежът и плодоносенето е обилно. Шипката (*Rosa canina*), често се среща заедно с глога и дряна, но макар и единично, е разпространена повсеместно и всред подлеса на гората, и по голите площи. Тя е доста устойчив вид и може да се срещне както на много бедни месторастения и скални терени, така и върху дълбоки плодородни почви. Обилно плодоноси, а плодовете ѝ са особено ценни с голямото си съдържание на витамин С. По краищата на горските комплекси са се развили гъсти храсталаци от трънка (*Prunus spinosa*). Районът е благоприятен за развитието на вида и обикновено цъфтежът и плодоносенето му.

Къпините (*Rubus hirtus*) трудно виреят под склопа на насажденията, но много бързо се развиват и разпространяват, когато намерят благоприятни условия. Срещат се навсякъде покрай камионните пътища, в сечищата или всред най-младите насаждения и култури. Коренищата и листата им са в достатъчни количества. Единично в смесени храстови формации се среща обикновена леска (*Corylus avellana*).

На места в дъбовите гори, много често се среща паразитното растение е бръшлян (*Hedera helix*). Той покрива не само свободната от растителност повърхност, но и с помощта на адвентивните си корени обвива отделни дървета. Тук могат да се споменат и други лианообразни растения - поветът (*Clematis vitalba*) и дивата тиква (*Bryonia alba*), които се срещат навсякъде покрай пътища, склонове и огради. Обвиват се предимно около храсти и дървета по краищата на горските комплекси. Има възможности да се събират надземните части и коренищата, но количествата са незначителни.

Много ценни билки са и някои тревисти растения, които се срещат в района на ТП ДГС "Цонево", главно по поляните, дивечовите ниви и ливади. На първо място това е жълтият кантарион (лечебна звъника) (*Hypericum perforatum*). Жълтият кантарион е международно признато и търсено лечебно растение. По горските поляни, дивечови ливади и ниви се срещат и големи количества риган (*Origanum vulgare*), бял равнец (*Achillea millefolium*), червен кантарион (*Centaurea erythraea*), лайка (*Matricaria chamomilla*), жълт равнец (*Achillea clupeiolata*), гръмотрън (*Ononis spinosa*), миши уши (*Hieracium pilosella*), мащерка (*Thymus glabrescens*), подбиче (*Teucrium chamaedrys*), здравец горски (*Geranium sylvaticum*), какула горска (*Salvia nemorosa*), великденче лечебно (*Veronica officinalis*), гълъбови очички (*Hepatica nobilis*), диланка (*Valeriana officinalis*) еньовче същинско (*Galium verum*), жълтурче (*Ranunculus ficaria*),

златна пръчица (*Solidago virga-aurea*), лепка (*Galium aparine*), луличка обикновена (*Linaria vulgaris*), лютиче пълзящо (*Ranunculus repens*), минзухар есенен (*Crocus pallasii*), млечка обикновена (*euphorbia cyparissias*), кърпикожух (*Colchicum autumnale*), мъртва коприва бяла (*Lamium album*), прозорче горско (*Potentilla erecta*), пчелинок обикновен (*Marubium vulgare*), ранилист горски (*Stachys silvatica*), репей сенколюбив (*Arctium nemorosum*), салеп обикновен (*Orchis provincialis*), секирче ливадно (*Lathyrus pratensis*), слез горски (*Malva sylvestris*) и тинтява жълта (*Gentiana lutea*).

Тези лечебни растения са запазени в добро състояние и могат да бъдат добивани. Месторастенията им са на свежи до сухи, средно богати и богати почви и се намират далече от изкуствено наторявани терени. По - водолюбиви лечебни растения като копривата (*Urtica dioica*), полския хвощ (*Equisetum arvense*), глухарчето (*Taraxacum officinale*), ментата (*Mentha spicata*), джоджена (*Mentha piperita*) и водната мента (*Mentha aquatica*). По - специално внимание тук може да се обърне на различните видове бърз – тревист (*Sambucus ebulus*) и черен (*Sambucus nigra*), които се срещат предимно на влажни месторастения, под склопа на насажденията и тополовите култури, край реки и потоци. С лечебна цел се използват почти всички части на тези растения, като най-ценни са цветът и плодовете. Те съдържат етерични масла, органични киселини, витамини, танини, захари и други, но употребявани в големи количества са отровни. Те са стари лекарствени растения, едни от най - употребяваните в народната медицина. Рано напролет, както навсякъде в страната и тук цъфтят: кукурякът (*Helleborus odoratus*), пролетен минзухар (*Crocus chrysanthus*), лечебна иглика (*Primula veris*), теменуга миризлива (*Viola odorata*), кокиче снежно (*Galanthus nivalis*), но разпространението им е доста по-ограничено. По горските поляни, по северните склоновете се среща горската ягода (*Fragaria vesca*).

Освен описаните до тук лечебни растения в района на ТП ДГС "Цонево" са установени или вероятни още около 80 - 90 вида, чието разпространение е твърде ограничено в горите, обект на този проект, но се срещат в земеделските земи, пустеещите площи, крайречните храсталачни формации и т.н. Някои от тях са: камшик (*Agrimonia eupatoria*), градско омайниче (*Geum urbanum*), бяло подбиче (*Teucrium polium*), обикновено подбиче (*Teucrium chamaedrus*), подбел (*Tussilago farfara*), лечебен лопен (*Verbascum phlomoides*), благороден лопен (*Verbascum nobile*), гъстоцветен лопен (*Verbascum densiflorum*), вълча ябълка (*Aristolochia clematitis*), обикновен пелин (*Artemisia absinthium*), змийско мляко (*Chelidonium majus*), пача трева (*Polygonum aviculare*), кукувича прежда (*Cuscuta europaea*), очанката (*Euphrasia officinalis*), бял очеболец (*Potentilla erecta*), теснолистен живовляк (*Plantago lanceolata*), широколистен живовляк (*Plantago major*), мъжка папрат (*Dryopteris filix-mas*), орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), сладка папрат (*Polypodium vulgare*), овчарска торбичка (*Capsella bursa-pastoris*), маточина (*Melissa officinalis*), вратига (*Tanacetum vulgare*), гингер (*Onopordum acanthium*), бутрак (*Bidens tripartita*), великденче полско (*Veronica arvensis*), вълча ябълка обикновена (*Aristolochia clematitis*), върбинка лечебна (*Verbena officinalis*), детелина ливадна (*Trifolium pratense*), динка лечебна (*Sanguisorba officinalis*), ежова главичка (*Sparganium erectum*), какула ливадна (*Salvia pratensis*), комунига лечебна (*Melilotus officinalis*), коприва гръцка (*Urtica urens*), кучешко грозде черно (*Solanum nigrum*), къклица (*Agrostemma githago*), лобода розова (*Atriplex rosea*), паричка (*Bellis perennis*), пелин горчив (*Artemisia absinthium*), пипериче водно (*Persicaria maculata*), ралица обикновена (*Consolida regalis*), птиче просо (*Lithospermum officinalis*), резене (*Foeniculum vulgare*), репей дребен (*Arctium minus*), решетка безстъблена (*Carlina acanthifolia*), синап черен (*Brassica nigra*), сминдух син (*Trigonella coerulea*), татул (*Datura stramonium*), теменуга трицветна (*Viola tricolor*), росопас лечебен (*Fomaria officinalis*), зърника (*Rhamnus cantaricus*), камшик (*Agrimonia eupatoria*), дяволска уста (*Leonurus cardiaca*), чубрица планинска (*Satureja montana*), щир бодлив (*Amaranthus spinosus*), и други.

Предмет на специални ползвания в горите са диворастящите ядливи гъби, чиито находища в района на стопанството са разнообразни и многобройни. Често се среща манатарка (*Boletus edulis*) – в широколистни и иглолистни гори от юли до ноември; пачи крак (*Cantharellus cibarius*); сърнела (*Macrolepiota procera*) – в акациев и тополови насаждения. По ливади, пасища горски поляни и дивечови ниви от май до ноември се срещат: полска печурка (*Agaricus campestris*), обикновена челядинка (*Marasmius oreades*). Върху букови дървета от май до

декември се среща кладница (*Pleurotus ostreatus*). В предпланински и планински райони на стопанството, в изредени дъбови гори и по поляни от юни до октомври се среща булка гъба (*Amanita caesarea*). От май до ноември в иглолистни култури и поляни расте обикновена масловка (*Suillus luteus*).

2. Анализ на извършеното ползване на НДГП и възможности за развитие на този сектор.

По горскостопански план не са планирани конкретни количества за добив на недървесни горски продукти, като в така направения обзор повечето от изброените по-горе горски продукти могат да представляват евентуално интерес както на местни предприятия, преработватели и занаятчии, така и на местното население за лични нужди.

В последните няколко години се наблюдава засилен интерес към събиране на трюфели, заради тяхното използване в хранително вкусовата промишленост. На територията на стопанството се среща най-често черен трюфел. Неговото събиране се контролира постоянно тъй като поради големия интерес има опасност от намаляване и изчерпване на наличните находища. В тази връзка се определят райони за допускане на определен брой ползватели в тях, което дава добър резултат към момента. Така контролът и превенцията към недобросъвестни ползватели е улеснен.

Предвид факта че за лечебните растения и трюфелите няма посочени количества за лично ползване и периоди на събиране, които са съобразени с физиологията на вида и процесите на зреенето им е възможно да се стигне до завишеното им ползване. За да се избегне това е необходимо да се вземат адекватни мерки, като се регламентират съответните ограничения по отношение на събирането им.

По отношение на останалите билки на територията на ТП ДГС Цонево се забелязва сравнително монотонна тенденция в ползването им, която се запазва през последните години. Не е налице евентуална заплаха от превишаване ползването им, което може да доведе до нарушаване на баланса на популациите и унищожаване на техните находища.

Базирайки се на заявените и ползвани количества на НДГП през изминалата година можем да обобщим, че като цяло извършеното ползване е контролирано и се поддържа естествения баланс в популациите и не застрашава наличните ресурси от намаляване. Ако се направи актуализация на действащите към момента тарифи за ползване на лечебните растения и други недървесни продукти от горите (които не са актуализирани от 2000 г.) и част от приходите остават в стопанството, това може да бъде добро приходно перо в икономически план от дейността на ТП ДГС Цонево.

В оглед на обобщените резултати от стопанските добиви на НДГП през годината прилагаме списъци с предложения с възможности за предоставяне на екосистемни ползи от горите и добив на дървесни и недървесни горски продукти за стопанско ползване и за задоволяване на потребностите на местното население.

Изготвил:

Заличено, съгласно чл.59 от ЗЗЛД